

Становлення інтернатної освіти Закарпаття (початок ХХ століття)

Марія ЧЕРЕПАНЯ,

асистент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівського державного університету,
ORCID 0000-0002-2333-5140

У статті зроблено спробу реконструкції генези виникнення та становлення закладів інтернатного типу в Закарпатті. Закарпаття першої половини ХХ століття входило до складу різних держав, що зумовило синтез різноманітних підходів у забезпеченні суспільного піклування про дітей, їх освіти та розвиток.

Проаналізовано нормативну базу, що регламентувала створення та діяльність закладів інтернатного типу; розглянуто структуру та типи інтернатних закладів, які функціонували на Закарпатті до Першої світової війни (Мукачівський державний дитячий будинок, Виноградівський (Надсьєвлюшський) дитячий будинок, Ужгородська школа для глухих, Мукачівська школа для сліпих та ін.).

Ключові слова: інтернатні заклади, дитячі будинки, дитячі притулки, Закарпаття.

Постановка проблеми. Провідною тенденцією розвитку сучасної освіти в Україні є її інтеграція до Європейського освітнього простору. Невід'ємною складовою системи освіти в нашій країні є заклади інтернатного типу, які потребують переосмислення їх функціонального призначення та реформування в напрямі розширення сімейних форм виховання. Історія становлення та розвитку закладів інтернатного типу є важливим джерелом педагогічного досвіду; вивчення, аналіз та систематизація якого сприяє осмисленню й усвідомленню сучасних процесів глобалізації в освіті та проектуванню її майбутнього. Адже на шляху багатовікового становлення суспільства виникали різні заклади суспільного виховання та освіти дітей, що потребували соціальної опіки та захисту: дитячі притулки, сиротинці, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати, спеціальні школи-інтернати для дітей з особливостями розвитку, школи соціальної реабілітації тощо. Розвиток різних форм суспільного виховання, мережі закладів інтернатного типу, які їх забезпечували,

відбувався в контексті поступу суспільства, держави під впливом економічних, соціальних, демографічних, освітньо-педагогічних, культурних, етнічних чинників тощо. З огляду на це, наше дослідження є актуальним, адже охоплює узагальнення власне європейського досвіду становлення інтернатної освіти та синтез різноманітних підходів у забезпеченні суспільного виховання дітей на Закарпатті в час його входження до складу різних європейських держав у першій половині ХХ століття.

Аналіз актуальних наукових досліджень і публікацій. Проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу в історико-педагогічному вимірі вивчали Л. Гребінь (Організаційно-педагогічні засади діяльності дитячого будинку в системі освіти України у 20-ті – середині 30-х рр. ХХ ст.); І. Плугатор (Теорія і практика опіки дітей та молоді в Україні (1945–1990 рр.)), В. Покась (Становлення та розвиток інтернатних закладів освіти в Україні 1917–2000 рр.), Н. В. Султанова (Теорія і практика соціального виховання дітей в інтернатних закладах освіти України з 1956 р. і до початку ХХІ ст.) та ін. В історико-регіональному аспекті проблеми становлення та розвитку інтернатних закладів, дитячих будинків і притулків досліджували А. Аблятипов (Становлення та розвиток інтернатних закладів АР Крим у 1920–2000 рр.), О. Ільченко (Виховання дітей-безпритульників на Полтавщині в 20–30-і рр. ХХ ст.), Н. Касьянова (Боротьба з безпритульністю та бездоглядністю в Донбасі 1943–1953 рр.), М. Соловей (Діяльність дитячих будинків Донбасу у 1943–1965 рр.) та ін. Серед закарпатських науковців питання організації життєдіяльності інтернатних закладів періоду після 1945 р., коли Закарпаття ввійшло до складу Української Радянської Соціалістичної республіки, досліджували Б. Качур, А. Машкаринець-Бутко, П. Стрічик, М. Талапканич, М. Попадиш та ін. Проведений аналіз історико-педагогічної літератури дає змогу зробити висновок, що на сьогодні в педагогічній науці недостатньо повно розкрито генезу становлення та розвитку закладів інтернатного типу на Закарпатті дорадянського періоду. Перші кроки у становленні та розбудові закладів інтернатного типу ще не були предметом наукового пошуку.

Мета статті – реконструювати генезу становлення закладів інтернатного типу на Закарпатті.

Виклад основного матеріалу.

Створення нормативно-правової бази функціонування державних закладів інтернатного типу на Закарпатті припадає на 1901–1919 рр., період перебування закарпатських земель у складі Австро-Угорщини. На початку ХХ століття перед угорським урядом постали питання створення спеціальних закладів, які могли б не тільки забезпечити повне утримання дітей-сиріт і дітей, які потребували спеціального догляду, а й забезпечити їх повноцінний розвиток, освіту і виховання. Уряд Угорщини розпочав широкомасштабну роботу, пов'язану із захистом дитинства. Захист дитинства трактували так: «спільна діяльність держави та громадськості, спрямована на захист зростаючого покоління», «піклування про дитину від моменту її зачаття і до того часу, поки вона не сформується як особистість, яка здатна самостійно, власними силами, забезпечувати себе, незважаючи на життєві труднощі» [5, с. 157]. Захист дитинства забезпечується взаємодією трьох чинників: індивідуально-особистісного, соціально-громадського та державного. Зокрема, до моменту народження дитини відповідає за її життя мати, яка виношує її в своїй утробі. Водночас держава й суспільство також відповідальні, оскільки зобов'язані створити належні умови (розбудова й утримання пологових будинків, які здійснювали б нагляд за вагітними та надавали допомогу при народженні дитини), виконання майбутніми матеріями покладених на них функцій. Угорський уряд усвідомлював необхідність забезпечити захист дитинства уже в перший рік життя дитини, адже, як засвідчують статистичні дані, особливо високим був рівень смертності дітей упродовж першого року життя – на 100 новонароджених припадало 19 смертей [5, с. 158].

Особливу увагу держава приділяла захисту покинутих/занедбаних дітей та дітей-сиріт, для яких було створено заклади, що забезпечували їх повне державне утримання, повноцінний розвиток та виховання на всіх етапах вікового розвитку. Звідси постала необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо створення та розвитку закладів інтернатного типу, для чого було прийнято два важливі закони – Закон VIII «Про державні дитячі притулки» (1901 р.) [6] та Закон XXI «Про дітей, які досягли 7-річного віку та потребують державної допомоги» (1901 р.) [7]. Закон VIII стосувався дітей, яких офіційно визнано покинутими, і яким не виповнилося 7 років. У §1 зазначається, що для цієї категорії дітей необхідно відкрити державні центри по догляду за дитиною (дитячі притулки) як у м. Будапешт, так і в інших регіонах країни. Зокрема, «державні дитячі заклади в інших містах держави,

– зазначається в документі, – можуть створювати умови наявності там дитячих установ і спроможності місцевих громад забезпечити належно їх життєдіяльність» [6, §1]. Цей закон, власне, й став відправною точкою для заснування в м. Мукачево Державного дитячого притулку, який згодом переріс у розвинену багатопрофільну мережу закладів інтернатного типу, які функціонували на території сучасного Закарпаття. Згідно із законом, у державних дитячих притулках можуть перебувати лише діти хворі, слабкорозвинені, а також такі, які потребують особливого догляду та медичного обслуговування; інших влаштовують поза такими закладами [6, §2]. Адже для дітей-сиріт, за наявності родичів або близьких осіб, держава намагалася найперше забезпечити сімейні форми виховання. У своїй роботі дитячі притулки керувалися Законом XV «Про дошкільне виховання» (1891 р.) – для дітей віком від 3 років, і Законом XXXVIII «Про народну освіту» (1868 р.) – для дітей, яким виповнилося 6 років [6, §3]. Варто зазначити, що дія цих законів поширювалася не тільки на дітей, які перебували в дитячому притулку, а й на тих, кого виховували в прийомних сім'ях.

Відповідно до Закону XXI «Про дітей, які досягли 7-річного віку та потребують державної допомоги» суб'єктами виховання є діти, яким виповнилося 7 років і яких не можна помістити до муніципальних або приватних дитячих притулків, або до інших благодійних установ та організацій. Зокрема, до 15 років ці діти залишаються в державних дитячих будинках, або можуть проживати в дитячих будинках чи в надійних опікунів, передусім – фермерів та ремісників [7, §§1–2]. Важливим є той факт, що цим законом передбачено захист обдарованих і талановитих вихованців дитячих будинків. Адже, згідно з §2 з метою подальшого розвитку їх здібностей держава повинна забезпечити навчання в різних освітніх закладах як державних (школах, гімназіях, семінаріях, ремісничих училищах тощо), так і приватних, на повному державному утриманні. Директори – головні лікарі регіональних дитячих будинків – не

пізніше 15 липня кожного року зобов'язані були інформувати про наявність таких дітей Національне управління державних дитячих будинків, щоб забезпечити їх подальше навчання з урахуванням напрямку їх обдарованості [2, арк. 5].

Отже, основними засадами захисту дитинства австро-угорська держава визначала такі: захист покинутих дітей є обов'язком держави і, відповідно, законним правом дитини; право на захист мають діти до досягнення ними п'ятнадцятирічного віку; державний захист дітей відбувається виключно в інтересах дитини; дитячий притулок є єдиним соціально керованим інститутом, який має право приймати без попередніх рішень та умов, без посвідчуючих документів дітей, які опинилися без опіки, адже безпека дитини є першочерговим завданням, всі інші офіційні процедури відбуваються тільки тоді, коли дитині гарантовано повний захист. Згідно з нормативно-правовими документами до «покинутих/зanedбаних дітей належать діти, які позбавлені можливостей задоволення природних та духовних потреб, необхідних для їх повноцінного розвитку. Відповідно до цього прийнято розрізняти такі групи покинутих/зanedбаних дітей:

а) матеріальна занедбаність: позбавлення дітей елементарних матеріальних умов (житло, їжа, одяг, догляд);

б) духовна занедбаність: погане виховання дітей або наявність у них вроджених особливостей, що спонукають до поведінкових порушень, або проживання у соціальному оточенні, яке негативно впливає на них;

в) матеріально-духовна занедбаність: переслідування, приниження, застосування тортур, примушування до непосильної праці, гвалтування дітей [5, с. 158].

Статус покинутої/зanedбаної дитини присвоювали органи опіки відповідного територіального органу, в межах якого проживає дитина. Але в разі затримки рішення або вирішення відповідних процедурних моментів, дитину, у випадку небезпеки, необхідно було вилучити й тимчасово розмістити у державному притулку. В такому випадку утримання дитини здійснюється за кошти відповідного територіального округу, в якому вона проживає. Після офіційного здобуття статусу покинутої/зanedбаної дитини й переведення на постійне проживання до дитячого притулку кошти на її утримання виділяла держава.

Виховання дітей у притулку має здійснюватися виключно на основі сімейних цінностей. Для Австро-Угорщини перебування дитини у дитячому притулку розглядалося скоріше як виняток, аніж правило [5, с. 158]; тому державні органи опіки і піклування, згідно зі згаданими законами VIII та XXI, першочергово дбали про влаштування занедбаних/покинутих дітей у сімейні форми виховання.

Управління дитячим притулком здійснював директор – головний лікар, який мав достатньо широкий спектр повноважень. Під його керівництвом

працювали представники регіональних відділів охорони здоров'я, лікарі, господарські працівники. Дитячі притулки, зазвичай, розташовувалися у великих містах, зокрема і в м. Мукачево, але вони мали відокремлені підрозділи й у селах, до прикладу в м. Надь Севлюш (Виноградів), м. Ужгороді, дитячі поселення у с. Варієво, с. Поляні, с. Нересниця та ін.

У структурі державних дитячих притулків, яким було надано статус основних структурних елементів у системі захисту дитинства, варто виокремлювати їх філіали або підструктури – державні дитячі поселення. Державне дитяче поселення потрібно розуміти як громаду (здебільшого сільську – уточнення М.Ч.), яка забезпечує опіку не менш як 30 дітей. Такі дитячі поселення можна було організувати тільки в таких громадах, які мали лікаря, школу, а також в яких проживало не менш як 30 сімей, які могли б взяти на виховання дітей. Адже головним завданням створення таких державних дитячих поселень було повна інтеграція вихованців не тільки до прийомної сім'ї, а й до громади, в якій вихованець проживав би після закінчення терміну дії Закону XXI (1901 р.), а саме після досягнення нею 15-річного віку. У сільських поселеннях керівництво охороною здоров'я та господарське управління філіалами дитячих притулків здійснювали сільські лікарі та сільські інспектори. Контролювали їх діяльність територіальна рада. В центральному управлінні кожного державного дитячого притулку було створено Раду дитячого притулку з представників територіальної ради, органів громадського управління, керівників дитячих притулків. Представники Рад дитячих притулків та представники від Міністерства внутрішніх справ Угорщини входять до Державної Ради захисту дітей, основне завдання якої – виявлення проблем у діяльності дитячих притулків, вивчення досвіду їх вирішення, сприяння всебічному розвитку дітей, подання Міністерству внутрішніх справ пропозицій щодо вдосконалення захисту дитинства.

На початку XX століття на угорській території Австро-Угорської імперії функціонувало 17 державних дитячих притулків. Причому вони діяли як на внутрішніх угорських територіях (9 притулків), так і на прилягаючих до імперії землях (8 притулків) [5, с. 159]. Закарпатські землі саме належали до таких, і, відповідно, тут функціонував державний дитячий притулок з центром у м. Мукачево. Регіональні державні дитячі притулки підпорядковувалися центральному державному дитячому притулку в м. Будапешті. Найбільшу кількість дітей, які потребували захисту, реєстрували в м. Будапешті, але їх потім перерозподіляли до регіональних дитячих притулків, про що засвідчують архівні дані [1, арк. 2-5]. Шістнадцять регіональних дитячих притулків були відносно самостійними соціальними закладами, мали в своєму розпорядженні відповідні архітектурні споруди, органи управління, штатні розписи тощо. Переважно, архітектурні комплекси дитячих притулків становили двоповерхові центральні будівлі,

два павільйони, один із яких призначався для прийому та лікування хворих дітей, а інший – як квартири керуючого дитячим притулком. На першому поверсі центральної будівлі розташовувалися всі адміністративні кабінети, у підвалі – кухня та інші господарські приміщення, на другому поверсі знаходилися спеціально облаштовані кімнати (їдальня, спальня, кімнати для занять) для вихованців притулку, в тому числі обов'язковою була наявність ванних кімнат.

Мукачівський державний дитячий притулок мав здійснювати свою діяльність за трьома напрямками: 1) керівництво захистом дитинства; 2) надання лікарської допомоги вихованцям дитячого притулку, в тому числі й дітям, які перебувають у сільських філіалах дитячого притулку; 3) тимчасовий прихист дітей, яких за рішенням органів опіки мають передати в сімейні форми виховання або ж у спеціалізовані заклади, які найбільше враховують потреби дітей.

На початку ХХ століття в Австро-Угорській імперії на угорській території було розвинено систему соціальних інституцій, які надавали допомогу в системі державного захисту дитинства. Зокрема, це заклади інтернатного типу, які створювали для:

- дітей з порушенням розумового та фізичного розвитку (з порушенням зору, слуху, з вродженими вадами, хворі на анемію, туберкульоз та ін.), які не могли бути передані у сімейні форми виховання;
- дітей, схильних до асоціальної поведінки, які потребували особливого виховання або перевиховання;
- підлітків (хлопців і дівчат), які досягли 15-річного віку й потребували здобуття певної професії;
- дітей, які виявляли здібності в навчальній діяльності й за підтримки благодійників продовжували навчання в освітніх закладах (гімназіях, семінаріях, університетах).

Отже, у першій половині ХХ століття на території сучасного Закарпаття функціонували такі заклади інтернатного типу: Мукачівський дитячий будинок, до складу якого входив Виноградівський (Надьсевлюшський) дитячий будинок, Ужгородська школа для глухих, Мукачівська школа для сліпих та інші дитячі поселення та заклади санаторного типу.

Доступні вивченню архівні джерела дають змогу отримати відомості про особливості контингенту вихованців Мукачівського державного дитячого будинку. Найбільша кількість вихованців напередодні Першої світової війни була з числа угорців та русинів (відповідно у 1911 р. – 48% і 26%, у 1912 р. – 55% і 32%, у 1913 р. – 58% і 21%). Незважаючи на те, що більшість місцевого населення Закарпаття у першій половині ХХ ст. становили русини, в дитячому будинку більшість – це діти угорської національності, що, очевидно, було зумовлено переміщенням вихованців з інших регіональних відділень дитячих будинків Угорщини. Вихованці Мукачівського державного дитячого будинку, згідно зі статистичними звітами, переважно народжені незаміжними

жінками (відповідно у 1911 р. – 42%, у 1912 р. – 43%, у 1913 р. – 51%), але при цьому зберігається також великий відсоток дітей, народжених у шлюбі (відповідно у 1911 р. – 44%, у 1912 р. – 46%, у 1913 р. – 34%). Щодо виду діяльності матерів, які віддавали своїх дітей до дитячих притулків, то найбільша їх кількість працювали прислугою (відповідно у 1911 р. – 32%, у 1912 р. – 29%, у 1913 р. – 37%) та на трудовні (відповідно у 1911 р. – 44%, у 1912 р. – 35%, у 1913 р. – 36%) у господарів, що й могло стати причиною народження значної кількості позашлюбних дітей. Якщо від дітей відмовлялися незаміжні дівчата, то, передусім, це було зумовлено тим, що у першій половині ХХ століття народити й виховувати дитину матері-одиначці було неприйнятним для суспільства й піддавалося осуду. Щодо дітей, народжених у сім'ях, то їх передачу на виховання до дитячого будинку передусім було зумовлено бідністю, неможливістю утримувати дитину, а також наявністю різноманітних фізичних, розумових та психічних порушень розвитку у дітей, що унеможливило їх виховання вдома [3, арк. 1–27].

Початок будівництва Надьсевлюшського дитячого будинку припадає на 1904 рік і пов'язаний із виконанням вимог Законів VIII та XXI (1901 р.). За державні кошти упродовж 1904–1906 років у м. Надь Севлюш було збудовано інтернатний заклад. На час відкриття закладу до нього приймали дітей-сиріт з Угочанської та Мараморозської жуп (тут: адміністративні одиниці, які на сьогоднішній день належать Закарпаттю – М.Ч.) і Сату-Марської жупи (тут: адміністративна одиниця сучасної Румунії – М.Ч.). У 1908 р. дітей-сиріт із закладу передали до дитячих притулків у Мукачеві, а також до Дебрецена і Надь Варада (тут: міста сучасної Угорщини – М.Ч.), натомість всі будівлі Надь-Севлюшського дитячого будинку було передано Національній лізі охорони дітей, яка відкрила заклад інтернатного типу для «морально покажених» дітей, хлопців віком від 12 до 21 року. Зокрема, для забезпечення освітніх та виховних цілей при закладі було відкрито народну (початкову) школу та промислову школу, в якій навчали вихованців столярному, взуттєвому, кравецькому ремеслу та лозоплетінню. Навчання дітей забезпечували 4 державних учителів і фахові майстри. Окрім того, вихованці були задіяні у виноградарській справі, адже у власності інтернатного закладу були виноградники на Чорній горі. З 1910 р. і по сьогодні до Надьсевлюшського дитячого будинку почали приймати хлопчиків із порушенням розумового розвитку або ж із психічними розладами. Для їх потреб було відкрито окремий клас.

Ужгородську школу для глухонімих відкрито за сприяння шкільних інспекторів Шандора Гідоші та Йожефа Бенке, які впродовж 1901–1904 років вели перемовини з Угорським урядом та владою м. Ужгорода щодо виділення приміщення для створення школи для дітей з порушенням слуху. Вперше на навчання в 1904 р. до закладу прийняли 13 учнів, серед них були діти й із заможних сімей, які

сплачували за навчання 405 корон, а також діти з малозабезпечених сімей, які відповідно до згаданих Законів VIII та XXI, перебували на повному державному забезпеченні. Щороку кількість дітей у закладі збільшувалася. Вже через чотири роки – у 1913–1914 навчальному році – в школі навчалось 86 дітей. У штаті школи працювало 5 учителів і 2 вихователів, а також лікар, який працював на громадських засадах.

На кінець австро-угорського періоду перебування закарпатських земель у складі Австро-Угорщини у підсумковому звіті Мукачівського державного дитячого будинку за 1918 р. зазначено такі показники: загальна кількість вихованців становить 2013 осіб, з них: у 22 дитячих поселеннях перебував 1761 вихованець, у центральному інтернаті в м. Мукачево – 72 вихованця, поза інтернатними закладами – 180 дітей. Окрім того, у закладі для глухонімих в м. Ужгороді перебувало 19 дітей, а у закладі для сліпих у м. Мукачеві – 86 дітей [4, арк. 1, 4]. Ці дані дають підстави стверджувати, що діяльність закладів інтернатного типу була затребуваною на той час, адже вони не тільки надавали прихисток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, але й забезпечували лікування та медичний супровід дітей, які мали особливості у фізичному та розумовому розвитку.

Наголосимо, що заклади інтернатного типу створювали у співпраці держави, територіальних громад, благодійних фондів та організацій. Серед благодійних організацій особливо вирізнялася Ліга захисту дітей, основна мета діяльності якої полягала у громадській підтримці всіх напрямів діяльності держави, спрямованих на захист дитинства, ініціюванні та реалізації різних заходів з питань захисту дітей на урядовому, судовому та виконавчому рівнях. Лігу захисту дітей було засновано у 1906 році графом Ліпотом Едельсхаймом-Дюлаї (Gróf Edelsheim-Gyulay Lipót) [5, с. 162]. Діяльність Ліги захисту дітей було поширено по всій території імперії, а особливо у віддалених від Будапешта землях, у тому числі й закарпатських. Ліга займалася створенням інтернатів при ремісничих училищах, організацією благодійних заходів, підтримкою сімей, що опинилися в складних життєвих обставинах. За підтримки Ліги побачило світ періодичне видання «Вісник захисту дитинства». На території сучасного Закарпаття Ліга захисту дітей займалася організацією кампанії з оздоровлення дітей, хворих на туберкульоз, а також розбудовою та підтримкою дитячого притулку для хлопців на 100 вихованців у м. Надь Севлюш.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Перші кроки у становленні інтернатної освіти в Закарпатті на початку ХХ століття зумовлені зростанням кількості дітей-сиріт, у тому числі й соціальних сиріт, дітей з особливостями фізичного та розумового розвитку, які потребували спеціальних умов розвитку та виховання; підвищенням рівня дитячої смертності; створенням законодавчої бази, яка регламентувала створення, фінансове забезпечення та

функціонування дитячих притулків, дитячих будинків та інших закладів інтернатного типу; розвитком різних форм благодійництва на підтримку закладів інтернатного типу. Вивчення нормативно-правових документів у галузі освіти та узагальнення досвіду наукових досягнень з питань розвитку закладів інтернатного типу сприятиме розумінню їх ролі у вдосконаленні системи суспільного виховання дітей.

Список використаних джерел

1. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО), Ф. 1489. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 1–7. (Переписка з краєвою лігою охорони дітей про приділення Ковач Ференца до Великосевлюшського дитячого заведення, 1908–18 рр.).
2. ДАЗО, Ф. 1489. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 1–5. (Розпорядження Міністерства внутрішніх справ Угорщини, 1910 р.).
3. ДАЗО, Ф. 1489. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 1–27. (Статистичні відомості Мукачівського дитячого будинку за 1911, 1912, 1913 рр.).
4. ДАЗО, Ф. 1489. Оп. 1. Спр. 32. Арк. 1–13. (Положення Мукачівського дитячого будинку, 1919 р.).
5. Révai Nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. Huszonegy kötetben. IX kötet / Великий лексикон Ревая. Енциклопедія пізнання. У двадцяти одному томах. IX том. Budapest, Révai testvérek irodalmi intézet részvénytársaság, 1913. 810 old.
6. 1901. évi VIII. Törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről / Закон про державні дитячі притулки [Електронний ресурс]. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100008>. Дата звернення: 19.12.2017 р.
7. 1901. évi XXI. Törvénycikk a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról / Закон про соціальний захист дітей, яким виповнилося 7 років [Електронний ресурс]. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100002>. Дата звернення: 21.01.2018 р.

References

1. Perepyska z kraievou lihoiu okhorony ditei pro prydilennia Kovach Ferentsa do Velykosevliushskoho dytiachoho zavedennia, 1908-18 rr. [Correspondence with the Regional League for the Protection of Children on the allocation of Kovacs Ferenc to the Veliko Turnovo Children's Institution, 1908-18.]. State Archives of the Transcarpathian Region, F. 1489. Op.1. Exp. 12. Arc. 1–7.
2. Rozporiadzhennia Ministerstva vnutrishnikh sprav Uhorshchyny, 1910 r. [Order of the Ministry of Internal Affairs of Hungary, 1910]. State Archives of the Transcarpathian Region, F. 1489. Op.1. Exp. 14. Arc. 1–5.
3. Statystichni vidomosti Mukachivskoho dytiachoho budynku za 1911, 1912, 1913 rr. [Statistical data of the Mukachevo Orphanage for 1911, 1912, 1913]. State Archives of the Transcarpathian Region, F. 1489. Op.1. Exp. 14. Arc. 1–27.
4. Polozhennia Mukachivskoho dytiachoho budynku 1919 r. [The Mukachevo Orphanage Principles, 1919]. State Archives of the Transcarpathian Region, F. 1489. Op.1. Exp. 32. Arc. 1–13.

5. Révai Nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. Huszonegy kötetben. IX kötet [Revue's great lexicon. Encyclopedia of knowledge. Twenty one volumes. Volume IX], 1913. Budapest, Révai testvérek irodalmi intézet részvénytársaság.

6. 1901. évi VIII. Törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről [Law on State Children's Shelters]. [online] Available at: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100008>. [Date of appeal December 19, 2017].

7. 1901. évi XXI. Törvénycikk a közsegélyre szoruló 7 éves felüli gyermekek gondozásáról [Law on Social Protection of 7 Years Old Children]. [online] Available at: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=9010002>. [Date of appeal January 21, 2018].

M. CHEREPANIA

The boarding schools' establishment in Transcarpathia (beginning of XX century)

During the twentieth century, Transcarpathia was a part of a few states, which not only contributed to its multiculturalism, but also contributed to the various approaches synthesis to the provision of public care about children, their education and development.

The article attempts to reconstruct the genesis of the emergence and establishment of residential institutions in Transcarpathia. In particular, the regulatory framework regulating the establishment and operation of residential care institutions was analyzed (Law VIII on State Children's Shelters (1901) Law XXI «About children who are 7 years of age and in need of state aid» (1901)), the basic principles of childhood protection during the period, when Transcarpathia was a part of Austria-Hungary have been clarified - the abandoned children protection is the responsibility of the state and the legal right of the child; children have the right to be protected until they reach the age of fifteen; state protection of children occurs solely in the best interests of the child; orphanage is the only socially managed institution that has the right to adopt without prior decisions and conditions children in care and at risk.

At the beginning of the twentieth century, the first State orphanage with a center in Mukachevo was established in the territory of modern Transcarpathia by the Hungarian Government, which later grew into a developed multidisciplinary network of boarding schools, which included the Orphanage in Vinogradov (Nadsevelyush), School for the Deaf in Uzhgorod, the School for the Blind in Mukachevo, Children's Settlements, Sanatoriums, etc.). The Mukachevo State Children's Orphanage was obliged to carry out its activities in three directions: 1) the child protection in the region guidance; 2) providing medical assistance to the children of orphanage, including children who are in the rural branches of the children's orphanage; 3) temporary shelter of children, which by decision of the guardianship bodies must be transferred to family forms of education or to specialized institutions, which most take into account the needs of children.

Keywords: boarding schools, orphanages, children's shelter, Transcarpathia.

Визначено переможців Всеукраїнських змагань з моделювання «розумних» пристроїв «STEAM-House»

Наприкінці ц.р. відбулися Всеукраїнські змагання з моделювання «розумних» пристроїв «STEAM-House». Вони стали для юних винахідників значущою подією, адже допомогли не лише збагатитися знаннями у різних сферах науки, а й знайти нових однодумців. Під час презентації командам важливо було продемонструвати пристрій в дії, впоратись з хвилюванням та змістовно відповісти на численні запитання журі та учасників.

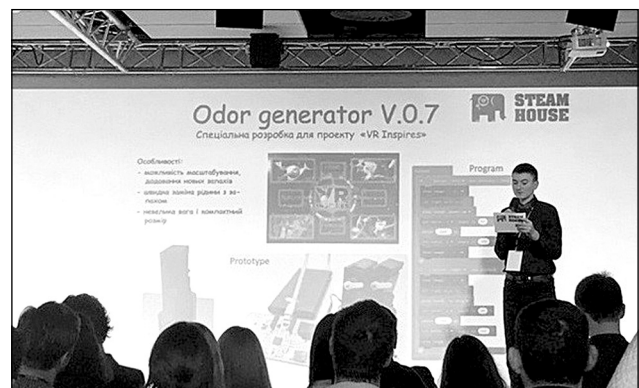
Що цікавить та про що піклуються сучасні юні обдарування? Коло інтересів різноманітне: про астронавтів, про людей в горах, про домашніх тварин, про безпеку руху на дорогах, вирощування рослин.

«Уявіть! Ви космонавт, який вирушив у тривалий політ у космос. За час перебування в космічному кораблі, ви однозначно сумуватимете за рідною домівкою, відчуттям ранкової свіжості, запахом домашніх пиріжків і маминого борщу», – розповідали члени команди «PRIME ROBOTICS» з Горішніх Плавнів. Їхній винахід – «Odorgenerator» дає можливість не просто побачити, а й відчути запахи, що думками повертають додому!

Винахід «WaterWellHydroControl» Тамари Левко вимірює рівень води в закритому важкодоступному джерелі (басейн, колодязь) високо в горах та інформує споживачів про її кількість, щоб відповідально та економно використовувати воду. За допомогою цього пристрою мешканцям буде легко впоратися з проблемами повені та посухи.

Учасники змагань сподіваються, що колись їхні винаходи вразять світ, як свого часу телефон і комп'ютер. Вони мріють про професію, що буде цікавою, корисною і дасть змогу подорожувати світом. Також фіналісти мали можливість подискутувати з Міністром освіти та науки України Ганною Новосад про майбутнє STEAM-освіти нашої держави.

За інф. веб-сайту
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>